

Fimmtudaginn 10. maí 1984.
 Nr. 75/1984. **Bandalag starfsmanna ríkis og bæja
 f.h. Kennarasambands Íslands**
 gegn
fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs

Kærumál. Félagsdómur. Frávísunarkröfu hafnað.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Ármann Snævarr, Björn Sveinbjörnsson, Guðmundur Jónsson, Halldór Þorbjörnsson og Sigurgeir Jónsson.

Sóknaraðili hefur samkvæmt heimild í 1. tl. 67. gr. laga nr. 80/1938 skotið hinum kærða úrskurði til Hæstaréttar með kæru, er afhent var forseta Félagsdóms 13. apríl sl., en barst Hæstarétti 18. s.m. Krefst hann þess, að málinu verði vísað frá Félagsdómi og að sér verði dæmdur kærumálskostnaður og málskostnaður fyrir Félagsdómi.

Varnaraðili krefst þess, að hinn kærði úrskurður verði staðfestur. Þá krefst hann kærumálskostnaðar úr hendi sóknaraðilja.

Með skírskotun til forsendna hins kærða úrskurðar ber að staðfesta hann.

Kærumálskostnaður verður ekki dæmdur.

D ó m s o r ð:

Hinn kærði úrskurður er staðfestur.

Kærumálskostnaður verður ekki dæmdur.

Úrskurður Félagsdóms 6. apríl 1984.

Mál þetta dæma Bjarni Kristinn Bjarnason, Björn Helgason, Gunnlaugur Briem, Ragnar Halldór Hall og Sigurfinnur Sigurðsson.

Málið er höfðað fyrir Félagsdómi með stefndu, birtri 29. febrúar 1984, af fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs gegn Bandalagi starfsmanna ríkis og bæja f.h. Kennarasambands Íslands og eru stefnukröfur þær, „að viðurkennt verði með dómi, að kennurum í grunnskólum sé skylt að sinna gæslustörfum í kaffihléum sínum skv. löglegum fyrirmælum yfirmanna sinna og í samræmi við ákvæði 31. gr. laga nr. 38/1954 um réttindi og skyldur

starfsmanna ríkisins. Þá er krafist málskostnaðar úr hendi stefnda að mati réttarins.“

Í greinargerð, sem er dagsett 19. mars 1984, hefur stefndi gert eftirfarandi dómkröfur: *Aðallega*, að málinu verði vísað frá Félagsdómi. *Til vara*, að hann verði sýknaður af kröfum stefnanda. Krafist er málskostnaðar úr hendi stefnanda að mati dómsins í báðum tilvikum.

Munnlegur málflutningur fór fram um hina framkomnu frávísunarkröfu 28. f.m., og var málið því næst tekið til dóms eða úrskurðar.

Í þessum þætti málsins gerir stefndi þær kröfur, að málinu verði vísað frá Félagsdómi og að stefnandi verði dæmdur til að greiða honum málskostnað.

Stefnandi krefst þess í þessum þætti málsins *aðallega*, að hinni framkomnu frávísunarkröfu verði hrundið og að stefnanda verði úrskurðaður málskostnaður úr hendi stefnda, en *til vara*, að málskostnaður verði felldur niður.

I. Tildrög málsins kveður stefnandi vera þau, að kennarar í Vesturbæjarskóla hafi sammælst á fundi 6. september 1983 um að sinna ekki gæslu nemenda í kaffihléum sínum. Hafi kennarar borið við samningsbundnum rétti til kaffitíma. Málið hafi verið sent fræðsluráði Reykjavíkur, sem hafi vísað því til menntamálaráðuneytisins 21. september 1983. Niðurstaða ráðuneytisins hafi hinn 7. október 1983 verið sú, að störf þessi væru hluti af vinnuskyldu kennara, sbr. 1. mgr. 31. gr. laga nr. 38/1954 um skyldu starfsmanna til að vinna yfirvinnu, sem yfirboðarar telja nauðsynlega. Ennfremur hafi ráðuneytið vísað til 8. gr. erindisbréfs fyrir kennara í grunnskóla og gr. 6.7. í sérkjarasamningi Kennarasambands Íslands og fjármálaráðherra frá 3. september 1982.

Kennarar Vesturbæjarskóla tilkynntu í bréfi, dagsettu 21. október 1983, að þeir hafi áður tekið skýrt fram, „að við munum ekki taka að okkur gæslu í kaffitímum okkar.“ Vísuðu kennarar til aðalkjarasamnings fjármálaráðherra og B.S.R.B., sem gilt hefur frá 1. ágúst 1982, og töldu, að þeir gætu hafnað gæslu í kaffitímum með stoð í greinum 3.1.3. og 3.1.6. aðalkjarasamningsins, en þar segir, að heimilt sé að lengja, stytta eða fella niður kaffitíma „með samkomulagi fyrirsvarsmanna stofnunar og einfalds meirihluta þeirra starfsmanna, sem málið varðar.“

Málið var tekið fyrir á fundi samstarfsnefndar Kennarasambands Íslands og fjármálaráðuneytisins hinn 21. október 1983 og hinn 24. sama mánaðar ritaði fjármálaráðuneytið Kennarasambandinu bréf, en þar stendur m.a. svö:

„Kjarasamningar, bæði aðalkjarasamningur B.S.R.B. og sérkjarasamningur Vesturbæjarskóla, eru í samræmi við gæslu á kaffitímum.“

samningur Kennarasambands Íslands, gera ráð fyrir að störf sem unnin eru í kaffitíma séu greidd með yfirvinnukaupi. Ekki er að finna í þessum samningum nein þau ákvæði er séu því til hindrunar að unnið sé í kaffitíma. Þvert á móti eru samningsákvæðin all rúm að því er varðar heimildir til breytinga eða niðurfellinga á kaffitímum svo og til greiðslu á yfirvinnu sé kaffitíminn unninn.

Ótvírætt er, að samningsákvæði fá ekki breytt lögum. Ótvíræð er skylda starfsmanns til að vinna yfirvinnu sbr. 31. grein laganna um réttindi og skyldur en þar segir svo: „Skylt er starfsmönnum að vinna yfirvinnu sem yfirboðarar telja nauðsynlega.“ Ennfremur skal bent á 28. grein og 29. grein sömu laga þar sem fjallað er um skyldur starfsmanns til að rækja starf sitt með alúð og samviskusemi í hvívetna og að hlýða löglegum fyrirskipunum yfirmanna um starf sitt.

Í stefnunni kveður stefnandi lagarök fyrir kröfum sínum vera þau, að skv. 31. grein, sbr. 1. mgr. 29. gr. grein laga nr. 38/1954 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins sé starfsmanni skylt að vinna yfirvinnu, sem yfirboðarar telja nauðsynlega, og hlýða löglegum fyrirskipunum yfirmanna um starf sitt.

Fyrir liggir, að kennarar í Vesturbæjarskóla hafi fengið fyrirmæli um að sinna gæslustörfum í kaffihléum. Engin ákvæði kjarasamninga leysi starfsmenn undan þeim skyldum, sem á þá séu lagðar í lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins nr. 38/1954.

Skv. 8. gr. erindisbréfs fyrir kennara í grunnskóla nr. 198/1976 beri kennara að hafa umsjón og eftirlit í frímínútum eftir þörfum skólans, enda sé stundaskrá þannig samín, að kennarar fái eðlileg stundahlé og kaffitíma.

Kjarasamningur milli Bandalags ríkis og bæja og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs og sérkjarasamningur Kennarasambands Íslands geri ráð fyrir, að störf unnin í kaffitíma starfsmanns greiðist með yfirvinnukaupi. Engin ákvæði þeirra samninga veiti starfsmönnum rétt til að neita að vinna í kaffitíma, enda ótvírætt, að samningsákvæði, jafnvel þó til staðar væru, fái ekki breytt lögum.

Ákvæði kjarasamninga um kaffitíma séu allrúm að því er varðar heimildir til að lengja, stytta eða fella niður matar- og kaffitíma á vinnustöðum með samkomulagi fyrirsvarsmanna stofnunar og einfalds meirihluta starfsmanna þeirra, er málið varðar. Þá ráðgeri kjarasamningar, að vinna unnin í matar- og kaffitímum greiðist sem yfirvinna.

Af öllu framangreindu telur stefnandi ljóst, að fjarstætt sé, að kjarasamningar eða lög veiti kennurum rétt til að neita að sinna gæslustörfum í kaffihléum sínum. Stefnandi telji því öll rök til að dómurinn staðfesti skilning hans á lögum nr. 38/1954 og kjarasamningum við stefnda að þessu leyti og taki stefnukröfur hans til greina.

H.

Stefndi styður frávísunarkröfu sína þeim rökum, að Félagsdómur sé sér-
dómstóll. Af því leiði, að í lögum séu tæmandi talin þau álitæfni, sem
lögð verði undir dómsveld hans. Beri að skýra þær heimildir þröngt skv.
almennum reglum um lögskýringar.

Heimild sína til þess að leggja þetta mál fyrir Félagsdóm telji stefnandi
sig sækja í 34. gr. laga nr. 29/1976 um Kjarasamninga opinberra starfs-
manna. Greinin hljóði svo: „Félagsdómur dæmir í málum sem rísa á milli
sammingsaðila um gildi verkfalls, ágreining um skilning á kjarasamningi,
félagsréttindi ríkisstarfsmanna, kjörskrárdeilur og hverjir falli undir ákvæði
29. gr. l. nr. 38/1954.“ Önnur ágreiningsatriði sammingsaðilja verði ljóslega
ekki borin undir úrskurð Félagsdóms.

Í máli þessu telji stefnandi stefnda brjóta gegn 31. gr. laganna um réttindi
og skyldur starfsmanna ríkisins, sbr. l. mgr. 29. gr. sömu laga.

Ágreiningur um skilning eða túlkun á þessum lögum eigi undir almennu
dómstólana, en ekki Félagsdóm nema hvað sérstaklega sé heimilað, að Fél-
agsdómur ákvarði hverjir komi undir 29. gr. laganna. Ljóst sé, að óþarfi
væri að nefna í 34. gr. laga 29/1976 heimild Félagsdóms til þess að dæma
um tiltekin atriði í 29. grein laga 38/1954, ef ágreiningur um lögin í heild
sinni ættu undir Félagsdóm.

34. gr. laga 29/1976 sé mun þrængri en 44. gr. laganna um stéttarfélög
og vinnudeilur nr. 80/1938. Þar sé m.a. heimilað að leggja fyrir Félagsdóm
ágreining, er varðar brot á vinnusamningi þeirra aðilja, er lögin taka til.
Samsvarandi heimild sé ekki að finna í lögum 29/1976. Bent skuli á, að
breyting hafi orðið á lögunum um kjarasamninga B.S.R.B., að þessu leyti
árið 1976. Komi fram í greinargerðinni með lögunum, að ekki verði önnur
mál sammingsaðilja lögð fyrir Félagsdóm en talin eru í 34. gr. laganna. Í
þessu sambandi sé rétt að benda á, að 25. gr. laga 55/1962 og laga 46/1973
hafi verið með öðru orðalagi en 34. gr. núgildandi laga. Til stuðnings
framangreindum sjónarmiðum vísar stefndi til frávísunardóms Félagsdóms
frá 15. maí 1979, en sá dómur hafi síðar hlotið staðfestingu Hæstaréttar.

Stefndi leggur áherslu á, að ekki sé ágreiningur um, hvað standi í kjara-
samningum. Ágreiningurinn sé fyrst og fremst um það, hvort yfirmenn hafi
boðunarvald yfir kennurum, sem byggist á 31. gr. laga nr. 38/1954.

III.

Stefnandi vísar því alfarið á bug, að sakarefni málsins sé utan dómsvelds
Félagsdóms.

Kjarni málsins sé mismunandi skilningur aðilja á ákvæðum aðalkjara-
samnings B.S.R.B. og fjármálaráðherra á dóm skjali nr. 21, sérkjarasam-
ningi Kennarsambands Íslands og fjármálaráðherra um grunnskóla á dóm-

skjali nr. 22 og samkomulagi um vinnutíma og kennsluskyldu grunnskóla-kennara á dómskjali nr. 23.

Deilt sé um, hvort kennarar eigi rétt á kaffitímum samkvæmt kjarasamningum eða hvort þeim sé skylt að vinna þá sem yfirvinnu samkvæmt 31. gr. laga nr. 38/1954 inna þeirra marka, sem yfirvinnuskylda hvílir á starfsmönnum ríkisins.

Í 31. gr. sé ákvæði þess efnis, að öllum ríkisstarfsmönnum sé skylt að vinna yfirvinnu, sem nemi allt að þriðjungi af vikulegri vinnuskyldu. Í greininni sé ekkert afmarkað, hvað margar klukkustundir á viku vinnuskylda sé né hvað teljist yfirvinna. Hvort tveggja hafi verið atriði, sem ákveðin séu í kjarasamningum, frá því ríkisstarfsmenn fengu samningsrétt um kaup og kjör með lögum nr. 55/1962.

Í 3. grein aðalkjarasamnings sé fjallað um matar- og kaffitíma.

Í gr. 3.1.5. sé sérákvæði varðandi kaffitíma kennara, sem skuli vera 20 mínútur árdegis alla daga vikunnar og 15 mínútur síðdegis í þeim skólum, sem starfa á.m.k. þrjár heilar kennslustundir eftir kl. 13:00.

Í gr. 3.1.6. segi, að kaffitíma megi lengja, stytta eða fella niður með sama hætti og matartíma „með samkomulagi fyrirsvarsmanna stofnunar og einfalds meirihluta þeirra, sem málið varðar“, sbr. gr. 3.1.2.

Varðandi kennara sé beint ákvæði í sérkjarasamningi, gr. 6.7, en þar segi, að „í skólum þar sem nauðsyn er á gæslu nemenda í frímínútum eða kaffihléum skal greiða gæslutímann með yfirvinnukaupi. Þau kennsluhlé, sem framangreint nær til og fjöldi kennara, sem við störf þessi er hverju sinni, skulu háð samþykki fræðslustjóra.“

Um ofangreind ákvæði kjarasamninga aðilja sé deilt og skilning á því, hvornig þau tengist yfirvinnuskyldu samkvæmt 31. gr. starfsmannalaganna.

Enginn vafi sé á, að hér sé um ágreining um skilning á kjarasamningi slíkum sem dómsvald Félagsdóms taki til samkvæmt 34. gr. laga nr. 29/1976, þó nauðsynlegt sé að taka afstöðu til 31. gr. þeirra laga í því sambandi.

Stefnukrafan sé sett fram og mótuð með það í huga, að ágreiningsefnið sé ekki lengur einskorðað við að vera milli kennara Vesturbæjarskóla og stefnanda, heldur er upp kominn almennur ágreiningur milli Kennarasambandsins og fjármálaráðuneytisins um rétt grunnskólakennara til að neita að sinna gæslustörfum og taka kaffihlé með stoð í ákvæðum kjarasamnings.

Stefnandi vitnar máli sínu til stuðnings til dóms Félagsdóms 15. mars 1967 í máli fjármálaráðherra gegn B.S.R.B. f.h. Póstmannafélags Íslands. Þar sé ótvírætt fordæmi fyrir því, að Félagsdómur hafi vald til að dæma í þeim ágreiningsmálum, sem lúta að skilningi á kjarasamningum aðilja og hversu ákvæði 31. gr. laga 38/1954 höfva við gagnvart ákvæðum þeirra.

Ef sú röksemd stefnda, að dómsvald Félagsdóms næði ekki til þeirra ágreiningsmála um skilning á kjarasamningum, þar sem nauðsynlegt væri að túlka ákvæði laga í samhengi við túlkun kjarasamnings, væri dómsvald Félagsdóms að því er tekur til úrlausnar um skilning á efni kjarasamninga þrengt langt umfram það, sem eðlilegt megi teljast og gilt hafi, sbr. áður nefndan dóm Félagsdóms. Beri því að hrinda hinni framkomnu frávísunarkröfu.

IV.

Álit dómsins.

Svo sem að framan greinir, er dómkrafa stefnanda í máli þessu sú, að viðurkennt verði með dómi, að kennurum í grunnskólum sé skylt að sinna gæslustörfum í kaffihléum sínum skv. löglegum fyrirmælum yfirmanna sinna og í samræmi við ákvæði 31. gr. laga nr. 38/1954 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Á gildandi kjarasamning er ekki minnst í kröfunni. Í greinargerð segir stefnandi hins vegar, að um það sé deilt í máli þessu, hvort kennarar í grunnskólum eigi rétt til á grundvelli ákvæða kjarasamninga, að neita að sinna gæslustörfunum, og hið sama kom fram í málflutningi hans. Vísaði hann til ákvæða aðalkjarasamnings fjármálaráðherra og B.S.R.B., sérkjarasamnings Kennarasambands Íslands og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs, samkomulags um kennsluskyldu grunnskólakennara og 31. gr. laga nr. 38/1954 í þessu sambandi.

Þrátt fyrir annmarka í kröfugerð stefnanda verður að líta svo á, að ætlun stefnanda hafi verið samkvæmt framansögðu, að Félagsdómur skæri úr um framangreint deiluefni á grundvelli kjarasamninga, enda var málið þannig reifað við hinn munnlega flutning um frávísunarkröfuna. Slíkt ágreiningsefni fellur undir úrskurðarvald Félagsdóms, sbr. 34. gr. laga nr. 29/1976.

Að svo vöxnu máli þykir ekki vera næg ástæða til að taka frávísunarkröfu stefnda til greina.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður í þessum þætti málsins.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Hin framkomna frávísunarkrafa er ekki tekin til greina.

Málskostnaður fellur niður.